

Hogyan nyerjük meg a választásokat?

QUINTUS TULLIUS CICERO:

A hivatalra pályázók kézikönyve.

Fordította, a jegyzeteket, az előszót és az utótanulmányt írta Nótári Tamás.

Szerkesztette és a kísérő tanulmányt írta Németh György. Szeged, 2006, Lectum Kiadó. 156 oldal.

Ha napjainkban a választásokról esik szó, szinte mindenki az egyre jobban elmérgesedő kampányra és az ahhoz tartozó különböző manipulatív trükkökre gondol. Talán azt hihetnénk, hogy a cél elérése érdekében alkalmazott opportunisták elsősorban korunkra, sőt csak országunkra jellemző, azonban ha megvizsgáljuk a történelem eseményeit, találunk példát hasonló esetekre már az ókorból is.

Stílusosan, az országos képviselő-választásokra időzítve jelentette meg Dr. Nótári Tamás – a Károli Gáspár Református Egyetem adjunktusa és a Szegedi Tudományegyetem oktatója – legújabb munkáját, Quintus Tullius Cicero „Commentariolum petitionis” vagyis „A hivatalra pályázók kézikönyve” című művének magyarázatokkal és utótanulmánnyal ellátott magyar nyelvű fordítását, amelyhez Németh György, az ELTE és a Debreceni Tudományegyetem tanszékvezető professzora is írt egy értékes kísérő tanulmányt. Eredetileg a művet az író a bátyjának, a szónoklatairól ismert Marcusnak Tullius Cicerónak szánta, amikor az a

consuli tisztségért indult harcba.

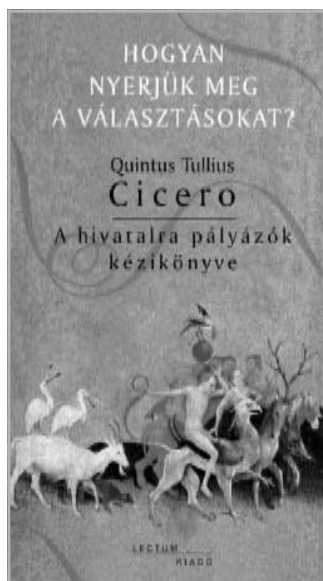
A hazai közönség számára modern szövegkiadás alapján készített fordításban a teljes mű most vált először kézbe vehetővé – bizonyos szemelvények napvilágot láttak korábban Havas László és Borzsák István fordításában, a Fejér- és a Fábíán Gábor-féle fordítás azonban majd másfél évszázaddal korábban keletkezett, nyelvezete elavult, és nehezen hozzáférhető.¹ A jó kétezere éve született iromány nem csupán a jelöltek számára

nyújthat előnyt ígérő tippeket, hanem a választók is tájékozódhatnak belőle arról, hogy milyen események zajlottak akkor is a színpalak mögött. Ugyanakkor a szakmai érdeklődők is – más szempontok alapján – jelentősnek tarthatják a művet.

A fordító precizitása mellett, a történelemben kevésbé jártasak számára a szokásosnál gazdagabb magyarázó jegyzetapparátussal dolgozott; a bőséges magyarázatokon kívül hozza az érintett tisztségek és jogi fogalmak, latin kifejezések meghatározásait is.

A fordítás Günter Laser szövegkiadása alapján készült.² A fordító munkája során arra törekedett, hogy a szöveg értelmét a legpontosabban adja vissza.

A kiadvány második részében található utótanulmányban a levélformában megírt alkotás szerkezetével, műfajával, szerzőjével kapcsolatos kérdéseket tárgyal az író. Áttekinti Marcus és Quintus Tullius Cicero karrierjét, majd rátér a választási csalás (*crimen ambitus*) témájára, illetve terítékre kerülnek a szerzőséggel kapcsolatos problémák is.³

Nótári Tamás munkáját – az eddigieket kiegészítve és ezáltal megkoronázva – Németh György kísérő tanulmánya követi,⁴ aki a a köztársaságkori Róma választásait vizsgálja, áttekintést nyújtva a kampánytól kezdve, a procedura menetén keresztül, egészen a könyv főszereplője, Marcus Tullius Cicero megválasztásának kérdéséig.

A „Commentariolum petitionis”-ban Quintus tanácsokkal látja el Marcust a vetélytársak legyőzéséhez vezető út eszközeivel kapcsolatban. Önmaga is tisztában volt fivére szónoki képességével, tapasztalatával, ezért inkább kifejezetten Marcus személyére szabva gyűjtötte össze a politikai tisztségek megnyeréséhez szükséges ismereteket. Az utolsó fejezetben ezt egyértelműsíti is: „Noha ezeket úgy írtam le, hogy ne minden hivatalra pályázóra, hanem kifejezetten rád és pályázatodra legyenek érvényesek...” Elmondja, miként „manipulálhatja” a tömegeket, hogyan érhet el náluk népszerűséget, ezzel biztosítva saját maga számára a szavazatokat. „A fáradozás harmadik válfaja a rokonszenvet célozza meg, amit oly módon kell majd megerősíteni, hogy hálásnak mutatkozzon, olyan témákról szóló beszélgetésekbe kapcsolódsz be, amelyek miatt mindenki lelkes támogatónak fog tűnni, s észrevehetően azonos jóakaratot tanúsítasz mindenki iránt, és barátságokat kötsz azokkal, akiknek segítségével felcsillantod, hogy veled mindennapi baráti kapcsolatba kerülhetnek.”⁵ A sorokat olvasva önkéntelenül is Machiavelli jut az eszembe, aki hasonlóképpen fogalmazta meg az „A fejedelem” című munkájában Lorenzo de Medici számára, miként tarthatja meg hatalmát az uralkodó.

A római állam egyik legmagasabb tisztségért való küzdelem Marcus Tullius Cicero számára azért is lehetett különösen nagy feladat, mert nem az arisztokraták soraiból került ki, hanem ún. „*homo novus*” volt, tehát felmenői között nem találunk olyat, aki az állami élet szempontjából jelentős tisztséget töltött be. Quintus tanácsait felhasználva

vagy csupán saját tudásának köszönhetően Marcus elérte célját, és a polgárok megválasztották egyik *consul*juknak.

A fordítás után következő, már említett részben Nótári Tamás először azt fejtegeti, hogy vajon melyik műfajhoz áll legközelebb a „Commentariolum petitionis”. Majd rátér a szerző meghatározásának problémájára, összehasonlítja a különböző kutatói nézeteket. A továbbiakban külön fejezetekre bontva tárgyalja a lovagrendi családból származó testvérpár életútját.

Az ötvennyolc paragraphusból álló művet – Günter Lasert követve – a fordító hat szakaszra osztja a szerkezetét ismertető fejezetben. A megszokott „bevezetés” mellett kiemeli a „tagolást”, amiben Quintus három pontban sorolja fel, hogy milyen hangsúlyos szempontokra kívánja felhívni fivére figyelmét. A fordító megtartva Quintus által felkínált szerkezet részeit (a pályázó, mint „új ember”, *homo novus*; az elérendő cél: a consuli hivatal; a helyszín jelentősége: Róma;), végül a „felkérés a kiegészítő javaslatok és javítások megtételére” című szakaszt, mintegy befejezéseként hozza.

A következő oldalakon részletesen elemzi a politikai vetélytársak – Antonius és Catilina – *Commentariolum*-ban található jellemzését. Majd megismerkedhetünk az egyesületek (*collegium*) szerepével, illetve élénk tárja a *patronus–cliens* viszony változását és hangsúlyosságát a tárgyalt korban. Zárógondolatként a vesztegetést (*ambitus*) illetve annak finomabb formáját, a „választók kegyeinek elnyerését” (*ambitio*) kérdését vizsgálja meg.

A rövidítések feloldását források, valamint szakirodalom szerint csoportosítva találjuk meg a második fejezet végén.

Pompei városának falain fennmaradt választási hirdetések ugyancsak betekintést engednek a közel kétezer évvel ezelőtti kampány stílusába. A korunkban megismert plakátokhoz csak elméletben hasonló, de lé-

nyegében ugyanolyan jelentőségű felfeliratok stílusainak boncolgatásával kezdí Németh György a könyv utolsó szakaszában a köztársaságkori Róma választásairól összegyűjtött gondolatait. Majd rátér a választási eljárás menetére, és a népgyűlések kialakulását, fejlődését valamint rendszerét tárja elénk. Összehasonlítja – többek között – a királyság korától alakuló gyűlések funkcióit és felépítését, amelyek megértését táblázatokkal segíti. Tisztázza, hogy milyen feltételekkel lehetett valaki jelölt (*candidatus*), és milyen eszközöket kellett bevetnie a magát megmérettetni kívánó polgárnak, ahhoz, hogy sikereket érjen el a választók körében. Végül ismételtelen elérkezik a konkrét tanácsokat osztogató Quintus Tullius Cicerohoz; ezzel zárva a kiadvány gondolatsorát.

JEGYZETEK

¹ HAVAS L. – ÓBIS H. SZÚCS G. – UJLAKY I.: *Róma. Egy világbirodalom politikai, erkölcsi és történelmi eszméi I-II.* Debrecen, 1998.; BORZSÁK

ISTVÁN: *Római Történelmi Chrestomathia.* Budapest, 1963; *Marcus Tullius Cicero levelei időrendes sorozatban.* 1861–64.; FEJÉR L.: *Quintus Cicero levele bátyjához, Marcus T. Cicerohoz a consulválasztásról.* A Mezőtúri ref. főgymnasium 1914–15. évi értesítője.

² GÜNTER LASER: *Quintus Tullius Cicero, Commentariolum petitionis.* Darmstadt, 2001.

³ Ehhez bővebben lásd NÓTÁRI TAMÁS: *Studiorum atque artium contentio* (Cic. Mur. 22–30). *Actas*, 1999. 1–2. 224. skk.; *Quaestio de ambitu. Collega*, 2001. 5. 43. skk.; *Jogtudomány és retorika – Cicero pro Murena 26. Jogtudományi Közlemény*, 2001. 12. 470. skk.; *Jogtörténeti megjegyzések Cicero pro Murenájához. Jogelméleti Szemle*, 2001. 4; *Megjegyzések a modern büntetőeljárás alapelvei római előzményeihez.* In: *A Büntető Törvénykönyv és a Büntető Eljárási Törvény módosításának elméleti és gyakorlati kérdései.* Budapest 2003. 97. skk.; *Cicero – Négy védőbeszéd.* Fordította, a bevezetést és a jegyzeteket írta Nótári Tamás. Szeged, 2004. 19. skk.; *Jog vallás és retorika – Studia Mureniana.* Szeged, 2006. 20. skk.

⁴ Egyébként lásd NÉMETH GYÖRGY: *Hogyan nyerjük meg a választásokat?* 2005, Médiakutató. 2. 7. skk.

⁵ *Commentariolum petitionis* 23.

ERDEI KRISZTIÁN

A terror pionírjai

*Különös szervezkedések Szegeden és környékén
A hírhedt koncepció eljárások és ítéletek első
magyar példái*

Izgalmas és ugyanakkor megdöbbentő kötetet olvashatunk, ha kezünkbe vesszük Bálint László munkáját. A szerző egyedi látószögben dolgozta fel az 1945 és 1953 közötti szervezkedéseket. Több éves, óriási gyűjtőmunkájának eredménye a 270 oldalas könyv, mely igazi csemege. Miért a „különös” jelző? – kérdezhetjük joggal. A könyv szerkesztője – Fejér Dénes – így adja meg a választ a kérdésre az Előszóban: „Az eddig ismert és publikált anyagokból, vagy

éppen a lefolytatott bírósági perekből az derült ki, hogy az érintettek szervezkedtek, amiért a kommunista rezsim a maga által kreált törvényekkel megbüntette őket. Tény és tárgyszerűen eddig maguk a résztvevők és megbüntettek – mármint akik életben maradtak – ugyanezt hitték. A résztvevők, akik azt hitték, hogy szervezkedtek, maguk sem tudták, hogy őket szervezik, s nem ők önmagukat. Ezt a később általánossá vált, akkor még példátlanul aljas eljárást a büntető folyamatok is módszeresen elleplezték. A szervezkedés fogalma annyiban nem szorul magyarázatra, hogy természetes velejárója minden kis és nagy emberi csoportosulás önrendelkezésre való szándékának. – írja a szerkesztő és így folytatja – Ám mi, akik végigéltük a Rákosi-féle rémrendszer világát, tudjuk, hogy a szervezkedés fogalmához egy